

שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ו | חודש ניסן - תש"פ | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות מצויות בשעת מגיפה (ב)

עקב התפשטות נגיף הקורונה

תפילה וקריאת התורה

תפילה בצבור

במקום שיש חשש פגיעה בבריאותו

אע"פ שיש להשתדל להתפלל בבהכ"נ עם הצבור [ש"י ע"פ צ"ע טו], מ"מ מי שאין בידו להתפלל במנין מחמת חשש הדבקות יתפלל ביחידות. [דהרי מצינו ביד אליהו (י"ז ד"ה ומלשון) שפסק שבמקום הפסד ממון אינו מחויב להתפלל בצבור, דאין זה אלא הודור מצוה ועיי' אמרו בלשון "ישתדלי" התפלל עם הצבור. ועיי' ש"ב כ"ג יתפלל בביתו ולא בבחכ"ס כיון שאסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור, ואיכ' גלוי לכל ונראה שמחמת האונס מתפלל ביחודי דבכה"ג עדיף שיתפלל בבה"כ. והביאו המ"ב (סי' ט ס"ק כט), ולפ"ז בחשש חולי וקוץ חשש סכנה שאי"כ להתפלל בצבור. ועי' מ"ש"כ שפשתא עמיקתא גליון קמ"ד]. וכן במקומות שאסור להתפלל בצבור במקום אחד מחמת חרשות הרשויות ע"מ למנוע הוסקה (ח"י) חייב להשמע על הוראות ואין עליו להתפלל במקומות כאלו. נע"י בשמעתא עמיקתא גליונות תכ"ג ותכ"ה שבהאנו מדולילי הפוסקים שחובה גמורה להשמע על הוראות, ואכמ"ל.

צירוף עשרה חרש מרפסות (צירוף ע"י ראייה)

עקב הוראות הרשויות לעיתים לא ניתן לקיים מנינים ברשות אחת, אולם יש לתת עצה ע"מ לא לבטל תפלה בצבור, להתפלל כל אחד ברשותו ולהצטרף למנין ע"י שרואים אחת את השני, כגון דרך מרפסות. וזה מועיל אף אם יש מחיצה המפרידה ביניהם. נכן משמע מהש"ע (סי' נה סעי' יד) וכו' המ"ב (סי' נג) דמועיל כי רואין זא"ז. ועיי' בפמ"ג שכת' משמע מהש"ע בסי' נ"ז, י"ח וי"ט הפ"ד מזה, מיייר באופן שאין א' רואה את השני. וכבר נקטו כן הרמ"ח (סי' ג) והמטה (סי' קצ"ה) סי' ג). ועיי' בפמ"ג דהכא קיל מזימון, דהתם אף בבית וחדר א' בעיני רואין זה את זה, וכאן בחדר א' א"צ רואין זא"ז. וכן נקט המחב"ר (אות יא) להקל בעשה"ד ודמה למבצע עתה, עיי"ש. והביאו השער"ת (שם). והמ"ב ס"ק נ"ד סתם דמתי רואים, ובסי' נ"ב כת' דאם אפשר בנקל להחמיר יעשה כן. ובבה"ל (ד"ה ולחוף ד"ה ש"י) כת' דלתי יותר טוב להחמיר. ובסי' נ"ז כת' שבשעה"ד אפשר שיש להקל. ומשמע מכל זה שלמעשה יש להקל בעשה"ד. וביאר הערוה"ש (אות כ) דטעם המקילין כי עיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכתיב "כי קור עור פניו". והערוה"ש (שם) ס"ל דלא מועיל צירוף בכה"ג. וכן פסק הכה"ח (אות ט), וכן מצד הבה"ל (ח"י סי' ב). ומ"מ ר"י שבע"ק כמו במבצע עתה שיש ביטול הרבה תפלות יש לסמוך להקל אף לשיטתם וכנייל בא"ש השע"ת.

רב חלק מהמתפללים רואים אלו את אלו

אף אם רק חלק מהמתפללים רואים אלו את אלו מצטרפים למנין. [כן מבואר בש"ע (סי' נה סעי' יח) ובפמ"ג (סי' ק"ג). ועי' בפמ"ג (אי"א סי' יב) דלא דוקא ה' וה' ח"ה רוב במקום אחד מהני. ועי' בשעה"צ (סי' קצ"ה אות ו) לענין זימון, שמשמע שדוקא ב' קבוצות מצטרפות ע"י הזמון. אולם י"ל דלענין תפלה בצבור מצטרפים בכל גוונא, כי השעה"צ כתי' הני' רק במשמעות והרי תפעתא בצבור קייל טפי, דעי' בבה"ל (רסי' קצ"ה) שהביא מתי' לענין זימון דמהני ברואין אלו את אלו אף בשתי חבורות שלא היה בכל חבורה כדי זימון האם מצטרפות להוציא א' את חברתה במקצתן רואין זא"ז. ועיי' שם הבה"ל מחמיר בזה, אולם לענין תפלה בצבור לא מצינו אלא צירוף שיהיה בכל חבורה עשרה כני"ל. וכענין זה כת' נמי בבה"ל (סי' נה על סעי' ח ד"ה הוא). וכן משמע סתימת המ"ב בסי' נ"ה ובת"א"ה דעת האור שמח (ברכות פ"ה ח"י"ב) דלא כהשעה"צ.

רואים רק את הש"י

אם לא רואים אחד את השני אבל רואים את הש"י מצטרפים אפילו עומדים ברשויות שונים. [כן יוצא מהש"ע (סי' טו) ושם מיייר במתי ברשות, וכ"כ הפמ"ג (מ"ז סי' יב) דברואין אפי' בשני בתים מצטרפין בכסמין קציה' בזימון, וכן מבואר בש"ע (סי' ק"ד) לענין ש"י שברואין מועיל אפי' נמצא במקום מופלג (כי כל א' נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד), וכן הוא בבה"ל (סי' קצ"ה ד"ה ומקצתן), ועיי' בפמ"ג שאפי' בגנין ועליות או בביתם אחר החלון מצטרפין ברואים. ובבני ציון (לכטמ"ג סי' נה ס"ק טז, יח, יט) כת' להדיא גם לבני צירוף התפילה, שביד שכן שכולם רואים את הש"י, ואין צורך שכולם יראו זא"ז. ויש לדון בדנינים אלו דבעינין ראיה, באופנים שרואים את השני אך שומעו אל הבניא את ראשו לחוף זכודי אף חשיב רואים אף לפני דביענין פעולה זו, ד"ל דכיון שמבידו לעשותה חשיב רואה. ועי' בחי"א (כ"ל נט אות ו) ששבאר דלענין שנינו מקום בברכות הנהנין בכה"ג חשיב רואים מקומו, וצ"ע לענין צירוף תפלה בצבור.

רואים זה את זה דרך סורגים או רשת

סורגים קבועים בחלון לא חוצצים ועל כן המתפלל מאחוריהם מצטרף ע"י ראיה. [מהרי"א אזולאי (טוב עין סי' יח אות ל) בשם תשב"ץ (ריש ח"י"ג) הובא בכה"ח (סי' נה אות עו), ועיי' שכת' בשם סידור בית עובד (אות מט) דלא מהני כי צרף שירא א' את השני בלי שום הפסק, וסיים הכה"ח דכן יש להחמיר. אולם מהפוסקים לא משמע כן].

שביל מפסיק בין המתפללים

י"א שאם שביל הרבים מפסיק בין המתפללים (כגון כביש) לא מועיל צירוף אף כשרואים זא"ז. [פמ"ג (סי' נה אות יב) ע"פ הש"ע (סי' קצ"ה סעי' א) שהביא כן בשם י"ש מי שאומר (הרבינו יונה) לענין זימון. וכן הביא המחנ"י (ח"י"א סי' מד).] ובשעת הדחק כמו במבצע עתה ניתן להקל בזה. [כן יוצא מהמחנ"י (סי' נה אות יא). וכן ר"י להל' כי המ"ב לא הביא את ראשו וכו' וכן לענין תפלה בצבור אודרבה משתימת דבריו בסי' זה משמע דשביל לא מפסיק לענין ת"צ. וכבר מבואר לעיל שתפלה בצבור קייל טפי. ועי' באורחות חיים (בהמ"ז אות לד) שכת' שאם רה"ר מפסקת יניראה לכאז' שאין מצטרפין. ובחלק"ס (ח"י"ב אות קמח) תמה על דין זה והיע"צ (ע"מ של של פה פרק הרובם אות ח) הביא דין זה מספק. ושור"י שכן פסק נמי הגר"ש רוזנבלט שליט"א.

שביל מפסיק (למחמירים לעיל)

אם הש"י עומד בשביל והצבור רואה אותו אפשר שהש"י מצטרף עמהם אף לדעת המחמירים לעיל. וצ"ע. [נע"י במ"ב (סי' נג) שכת' שאם יש י' וש"י במקום מופלג מהם לא מצטרף דוקא אם לא רואים זא"ז (למקילין בזה) ומשמע דבכל גוונא מצרף. וכן י"ל דעת הפמ"ג (שם) גופא, דהרי מיייר כשהש"י בא לצרף דאי' שבי' חותם אצל שבטל"א רואים זא"ז וכו' וכן לענין תפלה בצבור אודרבה משתימת דבריו בסי' בפרישה (סי' נה אות ז), ולפי דבריו זה דומה לסי' קצ"ה ע"ב ו' והא דבסעי' ע"א אי' מיייר בשמש הבא לצרפם משא"כ כשהמבדק עצמו עומד שם מהני כמבואר בסעי' ב'. אלא לדעת השעה"צ (סי' קצ"ה אות ו) שכת' ד"ל להחידוש של ע"ב ב' שהוציא חפסי' כדון שמש שבסעי' א' י"ל ב"ד דלא מהני. אלא דאכתי יש י"ל דזימון חמיר טפי. וצ"ע כעת].

איהו שביל מפסיק (למחמירים לעיל)

דרך המפסיק אינו דוקא רה"ר ממש אלא ה"ה שביל של יחיד. [נע"י במ"ב (סי' ק"ד) בשם הטי"ז וכו' דאפשר דהנהנין כשהוא קבוע סג' בימות השמיים, ע"כ]. והיינו שביל שעוברים בני"א ללכת במקום למקום (ונקרא הטי"ז הביא סג' לזה מנ"ב (נה), ויוצא משם דשביל היחיד הוא שביל שעוברים בני"א משדה לשדה, עיי"ש בסוגיא ובח"י"א (סי' יעד ע"ה).] וכן ר"י להל' כי המ"ב לא הביא את ראשו וכו' וכן משמע מהמ"ב (סי' נד). ועי' שביל שבין בנינים וכדו' אינו מפסיק. [וכן צ"ד בחשוקי חמד (ברכות א:). וכן משמע נמי בגר"ש גלבר שליט"א]. אולם כביש וכדו' מפסיק (למחמירים לעיל). [הגרמ"ש"ק שליט"א (עטרת מרדכי פסח)].

יש עשרה שמצטרפים להוציא שומע מרחוק או מצד השני של רה"ר ה"ו עשרה במקום א', אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות [ש"י ע"פ נה סעי' ב], והיינו אפי' הוא בבית אחר רחוק לגמרי שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה. [מ"ב (סי' ק"ד)]. ויכול לענות אמן, איש"ר, קדושה וברכו וכן יכול להוציא די חובתו בתפלה אם אינו בקי. [מ"ב (סי' ק"א)]. ועי' בשע"ת (סי' נה אות ו) ובערוה"ש (שם אות כג) שבה"ג נחשב מתפלל עם הצבור. וכן הוא בשו"ת ממעמקים (ח"ד סי' ד ד"ה ונהל). וגדולה מזו כתב בחיי משה (או"ח סי' נה) בשם משנה שכ"ר שכל השומעים את התפלה מהש"י מצטרפים למנין אפי' שעומדים בחוץ ואינם רואים אלו את אלו. אולם במ"ב (סי' נה) מבואר דנחשב תפלה בצבור ומ"מ אינו כבצבור ממש. אולם דעת חו"ז"א (ארוחת רבינו ח"א עמ' צד) דלא כהמ"ב. ועי' בחלכ"ש (פ"ה הגה יח) בשם הגרש"ז"א זצ"ל.

יש מינוף בין המתפללים

י"א שטינוף מפסיק אפילו הוא מרוחק ממנו יותר מארבע אמות כיון שהוא מפסיק בין השני לבין זה שרוצה להצטרף עמהם כי גורם לשכינה שאינה שורה בכאן, ואפילו אמן אינו יכול לענות לדעה זו. וכן הדין אם מפסיק עבודת כוכבים או עובד כוכבים. [ש"י ע"פ (שם) דעת חו"ז"א (ארוחת רבינו ח"א עמ' צד) דלא כהמ"ב. ועי' בחלכ"ש (פ"ה הגה יח) בשם הגרש"ז"א זצ"ל].

בשם י"א. ומ"ב (סי' ק"ד). ויש מקילים. [נע"י במ"ב (סי' טב) שמדכתב הש"ע דין זה בלשון וי"א משמע דכן זה לא פסיקא ליה וכן משמע מהרמ"ב בסי' ע"ט ס"א דלא ס"ל כן. ובכה"ח (סי' נה אות צה) כתב שגם הש"ע סובר כדעת חו"ז"א. ולמעשה יענה איש"ר וקדושה כי הם רק פסוקים אבל ברכו לא יענה. [מ"ב (שם) בשם חו"ז"א]. וי"א שאם הטינופת נמצא תוך רשות אחרת (כגון תוך פחים טמונים) או שתמטלת בקומה עליונה שהיא מעל י"ט מחקרקה לא חוצף כלל. [מנח"א (ח"י"ב סי' עב). ועי' בבן איש חי (ניחוי אות י) שכת' דטינוף או עכו"ם מפסיק, היינו אם זה עומד בבית אחר שדינו הוא שאינו מצטרף עמהם, אבל אם עומד במקום אחד, אפי' יש באותו מקום עכו"ם, ה"ז עונה עם הצבור כל דבר שבקדושה].

לשמעו הורת הש"י וקדושה דרך טלפון, קול, שידור חי וכדו'

מי שאין בידו להתפלל במנין לכתחילה יתפלל בשעה שהצבור מתפללן [רמ"א (סי' א)], ואם בידו לשמוע קדושה וקדיש דרך הטלפון, אם קול בשידור חי, טוב שיעשה כן ויכוון לצאת ידי"ה קדושה וכדו' מדין שומע כעונוה. [נע"י שידורי' לש"י שיכוין להוציא דבעיני כוונת שומע ומשמע]. והעונה אמן על הברכות ששומע בדרך זו יש לו על מי לסמוך. [נע"י במנח"ש (ח"א סי' ט) דס"ל דאין לענות אמן בכה"ג. וכן נקט במועדים וזמנים (ח"י סי' קה). אולם האג"מ (נייד ח"ד סי' צא אות ד) פסק שיש לענות אמן מספק. ועי' בבאר משה (ח"ג סי' קסו). ועי' עוד בהגה דלהלן לענין שמיעת קריאת בכה"ג].

כניית כהנים מהמרפסות

מנינים מצטרפים דרך מרפסות וכדו' הכהנים נושאים כפיהם. [נע"י לעיל אופן הצירוף למנין. וכן מבואר בשבט"ק הקהתי (ח"ג סי' סח)]. ואם אפשר עליהם להחזיר פניהם כלפי הצבור המתפלל ואם לאו יעשה כלפי העם. [נע"י ש"י ע"פ (סי' קצ"ה סעי' י) ומ"ב (סי' לז)].

טבילת עזרא

הנוהג לטבול בעת עזרא וחושש משום הדבקות או שאין בידו לטבול, יסמוך על שפרכת ט' קבין ע"י שפרכת מים נגד ראשו וגופו במקלחת שבבית (ועימוד זקוף ושתי ידיו מונחים נגד לבו ולא ידקף אותם בחיובק הרבה רק בריווח קצת כדי שיראו גימס הם שם). נע"י ברשו"ת צור יעקב (סי' ט) דס"ל שמועיל שפרכת ט' קבין ע"י מקלחת בתנאי שיהי' נזול בלי הפסק. וכן פסקו החלקת יעקב (נייד סי' קרט) והמחנ"י (ח"י סי' טו). אולם דעת החו"ז"א (דעת נוטה הל' קריש הגה צ"ח) שלא מועיל לפני שצורך שפרכת בפנס א', והא א"י' כשש' חורים קטנים. והחשב הלוי (ח"א סי' נד) כת' להקל בזה במקום שא"א לו לטבול. ושעור"י ט' קבין לחו"ז"א (מידות ושעוריו תורה) הוא כ- 21.6 ליטר. ולגר"ח נאה השעור הוא 12.4 ליטר. ובתבנית עור מזה מבלי טהרה - קדושת הבית]. ומ"מ נראה ששופר ס"ת"ם המדקדק לטבול לפני הכתיבה אם מיקל בימים אלו לשפוך ט' קבין ויודיע לקונה שלא טבל ממש. [כי הדבר תלוי במח' אם מהני ט' קבין בכה"ג ויש בזה משום חוטאת].

קריאת התורה

מלטול ס"ת ממקום למקום לצורך צבור

צבור שאין להם ס"ת ואין בידם להגיע למקום שיש ס"ת, מותר להביא להם ממקום אחר. ועל כן המקיימים בימים אלו מנינים מצומצמים בבתי רשאים להביא מהבכ"נ ס"ת ע"מ לקרא בצבור. [ש"י ע"פ (סי' קל"ה סעי' יד), בה"ל (שם על סעי' יד ד"ה אין) ובית שערים (או"ח סי' מח). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ש"ג]. ואף אם חלק שמעו הקריאה אם יש לפחות ששה שלא שמעו מותר. [בה"ל (סי' קמג ד"ה בפחות)].

לצורך יחידים

אין להביא ס"ת לצורך יחידים שאינם יכולים להגיע לשמוע הקריאה, פרט לצורך פרשת פרה וזכור. [ש"י ע"פ (שם), בה"ל (שם) ומ"ב (סי' מו)]. אמנם לצורך אדם חשוב בתורה מותר בשעת צורך להביא ס"ת לצורכו, וטוב לקבוע מקום לס"ת כמבואר בסמוך. - רמ"א (שם) ומ"ב (סי' לו).

מכין ארון קודש במקום

אם נכניס ארון ומכניסים שם הס"ת יום א' יומיים, אין איסור להביא ס"ת אף לצורך יחיד. [רמ"א (סי' קל"ה סעי' יד)]. ויש מקילים שאם הכינו מקום לטוב אפילו לצורך אותו יום בלבד מותר להוציאם משם. [מ"א (אות כב), אי"ח (אות ח), פמ"ג (מ"ז סי' יב) ומהש"ס (דעת תורה שם ד"ה אבל). ועי' בערוה"ש (אות לב) שהמנהג לדקדק שיקראו בו ג"פ דה מקרי קבועות. אולם דעת הגרש"ז"א זצ"ל (הלכ"ש תפלה פ"ב אות לח) שאין למנהג זה יסוד. ודעת האג"מ (נייד ח"ד סי' סא אות ג) שיש להשתדל לכתחלה לקרוא ג"פ. ויש מפורסקי בני ספרד שאוסרים אף שמכניסים מקום לטוב. [כה"ח (אות פג) כל לפי הזוהר (ש"ע ס"א). אף להוציא מבכה"כ בכה"כ אף כשמיידר לו מקום אסור].

לכרף על הקריאה מרחוק - מהמרפסת וכדו'

ניתן לסמוך במבצע זה העולים לתורה יברכו מרחוק מקום כגון מהמרפסת שם הם מתפללים ורואים ידי"ח ע"י הבעל קורא מדין שומע כעונוה אפילו אינם רואים את הכתב. [נע"י ברמ"א (סי' קלט סעי' ג) ומ"ב (סי' תב-ג). וכן פסק הגר"מ שטרנבוך שליט"א במכתב].

שמיעת קריאת התורה דרך טלפון, שידור חי וכדו'

מי שאין בידו לשמוע קריאת התורה שהוא בבידוד וכדו', ובידו לשמוע דרך טלפון או שידור חי, טוב להדר לעשות כ"ה מחמת פה"ח לא התפלל בצבור חל עליו חובה לשמוע כמבואר בה"ל (סי' קל"ה ד"ה אין מביאין), מ"מ עיי"ש שעכ"פ יש לו מצוה לשמוע, ועיי' כי מקום להדר בני"ד לשמוע ע"י טלפון וכדו' כי לפי רוב הפוסקים יש לחדד שמועיל, וכן מבואר בשבה"ל (ח"ה סי' פד) ובאג"מ (ח"י"ב סי' קח וחי"ד קכ"א), דלא כהמנח"ש (ח"א סי' ט) דס"ל שלא מועיל. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ח].

לקרא מתוך הומש (במקום שאין בו ס"ת)

מקום שאין להם ספר תורה נכון לקרא בחומש בלא ברכה שלא תשכח תורת קריאה. [מ"ב (סי' קמג סי' ט). ועי' בה"ל (סי' ר"ה ד"ה אסור) שהביא מח' אם אחר קריאה כזו בצבור אם מפרטרים אחריה].

השלמת פרשיות שלא שמעו

אם בטלו שבת א' קריאת הפרשה בצבור, ולשבת הבאה קורין אותה פרשה על פרשה השייכה לאותה שבת ויחינו שיקראו כסדר הכתובות בתורה מתחלה על שבת העבר ואח"כ של שבת זו. [רמ"א (סי' קלח סעי' ב) ומ"ב (סי' ח). ועי' בבבלי (י"ה אס) לענין הדין בזה כשבלו הקריאה במזיד. ועיי' שם ב"ב (סי' ה) בשם בטלו בשחרית ובמנחה הסתלק האונס, אם יש פגאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה קודם התחלת התפלה ויעלו ז' גברי, ואח"כ יאמרו אשרי ובא לציון ויקראו קריאה של מנחה, אבל אם גם במנחה לא הסתלק האונס לא יקראו בבי' או בה' אלא יקראו הפר' של שבת הבא].

בטלו כמה שבתות

אם בטלו כמה שבתות י"א שאין לקרות בשבת הבאה כי אם הסדרה האחרונה הסמוכה לזו. [הר"מ מינץ – ע"י]. וי"א שצריך להשלים בצבור כל הסדרות שביטלו. [א"ר (שם) מדמה לה השלמת התפלה, ושם הלא קיימנו לו בסימן ק"ח דאין שולמין אלא תפלה הסמוכה לה]. ומהגר"א משמע כחדעה הראשונה. [מ"ב (סי' ו). ועיי' שם (סי' ז) לענין אם היו שתי פרשיות מחוברין ולענין פרי ויחי].

רוב הצבור שמעו

אם בטלו הקריאה בביח"כ אחת ורוב הצבור מביח"כ זה שמעו קרה"ת בביח"כ אחרת אי"צ להשלים אבל אם רוב הצבור לא שמעו כלל אף על פי שיש שם בני כנסיות אחרות שקראו שמה כדון מ"מ אותן שלא שמעו הקריאה והם רוב הצבור של ביח"כ זה צריכין להשלים הקריאה. [מ"ב (סי' ק) בשם שיער אפרים]. וכפ"פ אם הצבור מוחל מחמת שאין טרחא דצבורא ראוי להשלים. [עיי' בדינים והנהגות לחזו"א (יא, ז) ומעשה איש (חי"ג ע"מ קכא-קכב. ח"ה ע"מ ז)].

לא התחייבו בקריאה בצבור

החייב להשלים הוא דווקא באופן שהתחייבו הצבור בקריאה בעת התפילה אלא שמחמת סיבה ואונס לא קראו את קריאת התורה, כי אז חלה עליהם חובת קריאת התורה, אבל במצב שביית הכנסת היה סגור, לא חלה החובה על הציבור, לכן אין חיוב להשלים את הפרשיות החסרות. [שערי אפרים (שער ז אות לט)]. ואם הצבור מוחל שאין משום טרחא דצבורא ראוי להשלים. [עיי' בדינים והנהגות למרן החזו"א (יא, ז) ומעשה איש (חי"ג ע"מ קכא-קכב וי"ה ע"מ ז)].

קריאת שני החמישי

דוקא קריאה של שבת יש לה תשלומים אבל אם בטלו הקריאה בשני וחמישי אין לו תשלומין ליום שאחריו. [בה"ל (שם ד"ה שבת אחת) בשם האחרונים דלא כעטרת זקנים].

פ ס ח

תענית בכורות

להשתתף דרך הטלפון

הבכורות מתעניין בערב פסח. [שו"ע (סי' תע סעי' א)]. ונוהגים כיום להקל ולאכול בסעודת סיום מסכת, והמנהג שמתקבצים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפניהם המסכת ושומעים וממטרפים עמו בסיומו ואחר כך עושין סעודה. [מ"ב (שם ססי' ח)]. ואם אין בידו לבוא להשתתף בסיום, בשעת הדחק, כמו במצבו עתה, יכול לסמוך על שמיעת הסיום דרך הטלפון וכדו'. [הגרש"א זצ"ל (מעדני שלמה ח"א ע"מ ב). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

מכירת ושריפת חמץ

מכירה על ידי שליח או דרך הטלפון

ישראל רשאי למכור או לתת במתנה גמורה חמצו לאינו יהודי, אפילו שיועד שלא יגע בו כלל אלא ישמרו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתנו לו. [שו"ע (סי' תמח סעי' א)]. ובזמנינו נהגו למכור החמץ על ידי שליח, והיינו שהקהל נותן לרב שטר הרשאה לבית הדין למכור החמץ עבורו. ומה שאין בידו למסור השטר בפתח ברכה, יכול למנות שליח במקומו, ויכול לעשות כן אף ע"י הטלפון. [הגרש"א זצ"ל (סידור פסח כחלכתו פי"א אות ד)].

חובת בדיקה במקומות שלא יכול לבדוק מחמת סגר על העיר

תקנו חז"ל שבתחלת ליל י"ד בניסן בודקים החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך הכניס שם חמץ. [שו"ע (רס"י תלא)]. ואם לא בדק בלילה בודק ביום י"ד בברכה. ואם לא בדק בודק בפסח בברכה. [שו"ע (סי' תלה סעי' א) ומ"ב (סי' ח)]. ואם לא בדק אף תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח ללא ברכה. [שו"ע ומ"ב (שם)]. ואם אין לו צורך להשתמש במקומות אלו יכול להשכיר אותם לעכו"ם במכירת חמץ ע"מ להפטר מהבדיקה.

ביעור חמץ

נצטוו בתורה לבער או לאבד החמץ מרשותנו. [שו"ע (סי' תמג) ומ"ב (סי' קא)]. ועל כן נכון שלא למכור לעכו"ם כל החמץ הנשאר ברשותו, על מנת לקיים מצות השבתה בשעה ששית בחמץ שלו. ולכל הפחות ישאיר כזית חמץ. [מ"ב (סי' תמה ס"ק י' וסי' תלא)]. [ובתי הדינים מההכשרים המהודרים מתנים עם עכו"ם במכירת החמץ, שיקנה החמץ רק בסוף השעה הששית, על מנת שיוכלו בעליהם לקיים מצות שריפה בחמץ שלהם].

אין בידו לשרוף

אם אין בידו לשרוף, ניתן לאבדו על ידי שמפורר החמץ לפירורים דקים וזורה אותם לרוח, או זורקו לים. וכמו כן ניתן לזרוק בכיור, באסלה וכדו'. [שו"ע (רמ"א (סי' תמה סעי' א) ומ"ב (שם)]. שיומש באלכוהול ג'ל

מותר להשתמש באלכוהול ג'ל בפסח ללא אישור מיוחד, ומ"מ לכתחלה יזהר שלא יגיע למגע באוכל. [עיי' מומחי כשרות. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קע"ט]. ומותר להשתמש בג'ל זה בשבת ויו"ט אם הוא עשוי כנוזל הנספג בגוף ללא צורך במים. [שש"כ (פי"א אות ז)].

טבילת כלים

השתמשות בכלי שאינו טבול

כלי מתכת או זכוכית שנקנה מעכו"ם חייב טבילה. ומלבד חובת הטבילתו יש איסור להשתמש בכלי כל זמן שאינו טבול. ואיסור זה הינו מדרבנן. [בה"ל (סי' שכ סעי' ז), ואכמ"ל].

אין בידו להטביל

אף אם אין בידו להטביל הכלי, וכגון שאין בור הטבילה פתוח וכדו', אסור להשתמש בו ללא טבילה (אפילו לדעת הפוסטים כלי מלון וכדו' מחמת שאין בידו להטבילם). [הגרש"א זצ"ל (ספר טבילת כלים פי"ה הנה ד). ועי' עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליונות ק"ג וקפ"ו].

כלים שאולים שאין בידו להטבילם

יש מי שאומר שאם שואל כלי חייב טבילה אם אין בידו להטבילו מחמת אונס כגון במקומות שהמקווה כלים סגור רשאי להשתמש בו ללא טבילה. [עיי' בספר טבילת כלים (פי"ד הנה ד) בשם הגרש"א זצ"ל שכתב דאני"פ שלדעתו כלי שהוא אונס על הטבילתו רשאי להשתמש בו ללא טבילה מ"מ עד כאן לא היקל אלא בכלים שאולים שעיקר חובת הטבילה מוטלת על הבעלים ע"י מבח"י (ח"א סי' מד) דחייב השואל הוא רק מדרבנן, משא"כ כשהבעלים עצמם לא יכולים להטבילם. ולפי דבריו במקום אונס רשאי לתת הכלים לחברו במתנה ולחזור לקחת אותם בהשאלה. אולם המהר"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלה) כתי' דאין זה מהני. ועי' עוד בצ"מ (ח"ח סי' כ אות ד"ה למד) ובחוט שני (ט"ב ע"מ נח)].

לתת אותם לעכו"ם במתנה או להפקירם

במקומות שהמקווה כלים סגור, יתן הכלי לעכו"ם במתנה ולאחר מכן כשיפתחו אותם יחזרו ויקנה אותו ממנו ויטבילנו בברכה. [עיי' בדרכ"ת (סי' קכ ס"ק ק"ב) בשם שלחן גבוה, בא"ח (מטות שנה ב) ארומיניו (יא) ומח"י (ח"ה סי' ככו אות ב). ואף המ"ב (סי' שכ ס"ק לה) אפשר דיהיה בי"ד. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק]. ואם אין בידו להשיג עכו"ם יפקיר הכלי לפני שלשה וישתמש בו ולאחר מכן כשיהיה אפשרי להטבילו יחזור ויזכה בו ויחזור ויטבילנו. [מח"ש (ח"ב סי' ס אות טו)]. ועי' במהר"ל דיסקין (שם). ובאופן שהעכו"ם עצמו מפקיר הכלי כשחזר וזכה בו יטבל בלא ברכה. דיעו"ה בהר צבי (יו"ד סי' קט) ובמשנה הלכות (ח"ה סי' קה) שחי' האם גוי שהפקיר כלי יש חובה לטבול ועיי' יטבלם בלא ברכה].

ליל פסח

הלל ביחידות בליל פסח

המתפלל ביחידות בליל יו"ט של שפסח אומר הלל בברכה (לנוהגים כן חרדך עליו בצבור). [ברכ"י (סי' תפז אות ח) בשם הרמ"ע מפאנו והובא בבח"ח (שם אות מב). וכן מובא בתשובה מאתה (ח"א סי' צ) במשנת הנוב"י]. ויש מי שאומר שיש לאמרו בלי ברכה. [הגרש"א זצ"ל (הגדה של פסח ע"מ 21)].

אמירת ההגדה

מצות עשה מה"ת לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, ומצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שאמר והגדת לבנך, אין לו בן אשתו ושאלתו, אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה, ואפילו היו כולן חכמים, היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה. [רמב"ם (ח"מ פי"ז ח"א-א)].

הלל שבהגדה

אומרים הלל בהגדה, ולכתחלה יש לגמרו (עם הברכה) קודם חצות. [רמ"א (סי' תעו סעי' א) ומ"ב (שם ס"ק א)]. מצוה לחזר אחר זימון באמירת הלל כדי שא' יאמר ויענו אחריו "הודו לה"י". מצוה מן המובחר שיהיו שלשה (כדי ששנים יענו אחריו). [שו"ע (סי' תעט סעי' א) ומ"ב (סי' טו)]. ויכול לצרף לזימון כדי שיענה אחריו, אף את מי שלא אכל עמהם. [רמ"א (שם)]. ואם אין בביתו ג' אנשים יכול לצרף את אשתו ובניו שהגיעו לחיגך. [מ"ב (שם)]. ובאופן שאין ג' אלא רק שנים שניהם אומרים "הודו"י. [מ"ב (סי' קא)]. ואם הוא לבד יאמר הודו פעם אחת בלבד.

שינוש באמצעים אלקטרוניים לשיחות ועידה
אין להשתמש באמצעים אלקטרוניים לשיחות ועידה בליל הסדר אף אם המכשיר דלוק מערב יו"ט. ובמקום חשש פקו"י ישאל שאלת חכם.

תספורת בחול המועד וספירת העומר

תספורת במועד

אין מתגלחים ומסתפרים במועד [שו"ע (סי' תקלא סעי' ב) ומ"ב (סי' קא)], בין ע"י ישראל ובין ע"י עכו"ם. [בה"ל (שם ד"ה א)]. ומ"מ השנה מחמת שהמספרות היו סגורות לפני החג או מחמת חשש הדבקות לא היה אפשרות לאנשים רבים להסתפר, כיון שהוא אונס מפורסם וגלוי לכל אם מתאפשר לו להתגלח במועד רשאי להתגלח אם יש צורך בכך. [עיי' במ"ב (שם ס"ק ח). ועי' בשעה"צ (סי' תקלב אות ב) שמוכח שבמקום שהוא אונס מחמת אונס מפורסם אף אם היה בידו להתגלח אלא שמחמת טרדה לא עשה כן רשאי להתגלח במועד]. וכן הידן למי שהיה מבודד במלון לפני החג וכדו' ולא היה לו פגאי לגלח קודם המועד כגון שיצא במועד או בעיו"ט סמוך לחשיכה רשאי לגלח במועד. [עיי' בשו"ע (סי' תקלא סעי' ד) ובמ"ב (ה"ל)].

כספירת העומר מחמת צער

יש אומרים שמי שרגיל להסתפר ויש לו צער בגידול השער יכול לגלחו בספירת העומר כי אין לו אלא מנהג. [רדב"ז (סי' תרפז) והגר"ח פלאגי (הגהות על הרשב"א ח"ה סי' רעא)]. אבל להלכה הדבר אסור אף כשמצטער מריבוי השער. [כן בשמעתא מבה"ל (סי' תצג) שפסק שהמותרים להסתפר בחו"מ מותרים להסתפר בעומר, ובחוה"מ אסור להסתפר אף שיש לו צער מחמת שרגיל להסתפר, כמבאר בשו"ע (סי' תקלא), במ"ב (ובבה"ל (שם)]. ויש לדחות דשמא בה"ל למד מחוה"מ לקולא בלבד כי אין זה אלא מנהג, וצ"ע. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון צ"ז]. ומ"מ מותר להסתפר אם צריך לעשות כן לצורך בריאותו. [ערה"ש (אות א)]. ומ"כ מותר אם ריבוי השער גורם לו מיחוש הראש. [כה"ח (אות ז) וז' אות ט)].

לא הסתפר מחמת אונס

המותרים להסתפר בחול המועד מותרים להסתפר אף בספה"ע, ואם כן בשנה זו שרבים לא היה להם אפשרות להסתפר מחמת שהמספרות היו סגורות לפני החג (או מחמת חשש הדבקות) המיקל להסתפר בימים אלו במקום צורך יש לו על מי לסמוך. [עיי' בה"ל (סי' תצג) על סעי' ב ד"ה נוהגים] שד"ן ספה"מ כד"ן חוה"מ. ועי' באג"מ (או"ח ח"ב סי' צו) שתמה על הביאור הלכה והתיר ככה"ג דוקא כשיש משום ניוול. ובמקום צורך יש למיקל על מי לסמוך].

עניני חו"ש פ ש פ

תשלומים לעובדים המובטלים (גנים, היידרים וכדו')

אם מחמת מכת מדינה כגון התפשטות מגיפה [עיי' ברמ"א (סי' שכא סעי' א) ובשו"ע (סי' שלד ס"ק א)], אין ביד העובדים, מלמדים וכדו' למלאות תפקידים י"א שהתפסד הוא על בעל הבית (המעסיק והורי התלמידים) ועליו לשלם משכורתם אע"פ שלא עבדו. [עיי' רמ"א (רס"י שלד ושבא)]. וי"א שעליהם להתחלק בהפסד בשוה. [סמ"ע (סי' שכא ס"ק ו)]. וי"א שדוקא אם הממשל לא נתן ללמוד וכדו' והמלמד מוכן לקיים תנאו, והתפסד על בעה"ב, אבל במגיפה או שאר מכת מדינה שגם המלמד נאלץ לברוח וכדו' התפסד על המלמד. [ערה"ש (שם)]. ודעת התיבנות (רס"י שכא) שאם חלה הנער או שברח מחמת דבר, שנאנס מחמת גוף חדר ששכרו שאין לו לשמור פטור הבעה"ב ממשלם]. ולמעשה כיון שיש מח' בדבר אם הבעל הבית מוחזק בממון מעיקר הדין אינו חייב לשלם. [עיי' במהר"מ פאדואה (סי' לט) שכתב שבמקום ספק אוליין אחר הוחזקו]. ומ"מ ראוי להתפשר לשלם חצו'. [התח"ש (אורח"מ כ"ל ז ס"י) במעשה שהיה הורה להתפשר והוא עצמו שילם הכל].

הבעל הבית מוחזק בממון

אם העובד או המלמד כבר קיבלו הכסף אינם חייבים להתחיר כי הם מוחזקים בממון. [עיי' בקצות (סי' שככ ס"ק א)]. ואם מוחזקים בצ"קים, ע"י הבערה. [התח"ש בצ"ק אם חשיב מוחזק לכאורה תלוי במח' הפוסקים הגדרת צ"ק י"א דחשיב כשטר והתנתנו מתחייב לשלם. ודעת האג"מ (ח"מ ח"ב סי' טו) הדיו כתשלום ממש כי אסור לבלטו ע"פ דינא דמלכותא. ודעת הגרש"א והגר"י פ"שר זצ"ל (חצ"ק בהלכה פי"א ע"ף ב הנה 27) שאם דבר שיש בו ערך עצמי בגין שחירותו. ודעת הגר"י זצ"ל (חוט שני שבת ח"ב ע"מ שלב) דאין זה נחשב מוחזק במעות כי צ"ק היו הוראת פרעון בלבד. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון שני". ואם נימא שדינו כתשלום ממש י"ל דחשיב מוחזק אבל לדעת החולקים י"ל דלא חשיב מוחזק. ועיי' בבת"ש (ח"ה פי"ג הנה כב)].

מנהג המדינה – הסכנה על דעת ההוק

במקום שיש מנהג המדינה כדברים אלו הולכים לפי המנהג. [שו"ע (ר"כ סעי' ו וסעי' טו)]. וכן במקומות שיש חוק שהיה קיים לפני העסקה ועי"ה הדבר פטט כמנהג ברור הולכים לפי המנהג. [אג"מ (ח"מ סי' ע"ב) והגרש"א זצ"ל (משפט שלמה חי"ג סי' ג ושומר משפט חי"ד סי' פה אות ב)].

התנאי המדינה או יש תקנון במקום

כל הדברים הנ"ל אמרו כשלא התנו אחרת במפורש, אבל אם התנאו הכל הולך לפי התנאי. וכן במקומות שיש תקנון מקובל ועי"ד כן משתתפים הכל הולך אחר התקנון. וכי כל תנאי שבממון קיים כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' טז סעי' ב, עיי' סעי' ג וסי' רכה סעי' ה)].

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעטא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': *6761 יש להקיש 3–3–1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעטא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם לעיני מיננה בת מרדכי ע"ה – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעטא עמיקתא – להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: Amikta571@gmail.com

